

**ФОРМУВАННЯ ТВОРЧОЇ АКТИВНОСТІ МАЙБУТНІХ ВЧИТЕЛІВ У ПРОЦЕСІ ЗАНЯТЬ
НАРОДНОЮ ХУДОЖНЬОЮ ТВОРЧІСТЮ**

У статті розглянуто та проаналізовано процес формування творчої активності майбутніх учителів образотворчого мистецтва під час занять народною художньою творчістю, теоретично обґрунтовано основні компоненти змісту навчання, відображено методики навчання в процесі розвитку творчої особистості студента.

Формування творчої активності, розвиток творчих здібностей на думку багатьох вчених (Л.С. Виготський, Н.А. Ветлугіна, Є.І. Ігнат'єва, О.М. Леонтьєв, Н.П. Сакуліна, Б.М. Теплов, Е.О. Фльоріна та ін.) залежить від практичного досвіду і участі у різних видах діяльності.

Педагогікою доведено залежність розвитку особистості від впливу навчально-виховного процесу. Саме тому навчання народній художній творчості має базуватися на співвідношенні творчих та навчальних завдань в залежності від ступеня засвоєння учнями змісту матеріалу. Творчий характер повинна носити не тільки практична робота, але і бесіди зі студентами, і якщо вони за особистою ініціативою приносять на заняття зразки народної художньої творчості, якщо можуть своїми словами пояснити, які за загальним настроєм, кольором та малюнком вони хотіли б бачити оформлення, то це значить, що студенти вже досить продумано починають придивлятися до змісту робіт художника [1].

Необхідною умовою формування активності є мотив діяльності. Мотивація виконання композиції з народного мистецтва повинна бути такою, щоб студенти розуміли значущість її виконання. У деяких психолого-педагогічних дослідженнях (К.М. Лепілов, М.П. Ткаченко, Е.О. Фльоріна, С.С. Алексєєв, Є.Є. Рожкова, М.М. Анісімов, В.С. Кузін, М.М. Ростовцев, Є.В. Шорохов та інші) частково розглядаються дані питання. Однак, всі дослідження відзначають необхідність подальшого спеціального вивчення у теорії та практиці формування творчої особистості.

Тому метою нашої статті є вивчення формування творчої активності майбутніх вчителів образотворчого мистецтва в процесі викладання мистецьких дисциплін.

Існують і інші точки зору з цього питання. Уявлення про те, що геніальність – доля лише вибраних, лишилося нам у спадщину, яка перетворила працю з творчості у роботу. Між тим, потенційна геніальність живе у кожній людині – як здатність створити та побачити нове. А оскільки кожний індивід новий і неповторний, ця індивідуальна своєрідність є його геніальністю, якій важко проявитися, адже люди привчаються з дитинства не вірити в себе. Тому вона гальмується у більшості людей, і вони не відчувають у собі присутності цієї сили [2].

Щоб допомогти кожному студенту набути внутрішніх сил і віри в себе, необхідно рішуче відмовитися від існуючої роз'єднаності між більшістю навчальних предметів, між видами діяльності в позаурочний час. Тоді індивідуальний комплекс здібностей кожного студента зможе повніше виявитися, особливо якщо педагог буде накопичувати і фіксувати спостереження за розвитком навчально-виховного процесу, їхніми нахилами, інтересами тощо.

Основний мотив творчої діяльності на початковій стадії її формування полягає для людини в самому процесі прояву відчуттів. Дуже важливо, щоб у цей час кваліфікований викладач допоміг студенту оволодіти новими засобами творчого відображення оточуючої дійсності [3; 4]. Творчість – це оволодіння новими можливостями. У творчості вже закладений рух. Творчість – це вираження основних законів всесвіту. У потаємних куточках серця, за які відповідає сама людина, закладено правильне судження про те, що є істиною, переконливість, що є творчість, що є краса" [1; 2; 5].

Нами встановлено, що бажаючи піднести творчу активність студентів при розгляді картини, ілюстрації, творів народних майстрів, можна використовувати поетичне слово, музику. Художні ілюстрації знайомлять студентів з різними засобами зображення природи; із засобами відображення виразного образу художником (стилізація, форма, пропорції, колір, декоративність, розміщення у просторі).

У сучасній психолого-педагогічній літературі з найбільшою визначеністю описані два напрямки в керівництві творчою діяльністю студентів: створення умов, які сприяють їх творчості, і побудова логічної поетапності у досягненні творчого результату.

Основу умов у навчальній діяльності становить створення тих психологічних передумов, які забезпечують успіх творчого процесу, іншими словами, визначають психологічну готовність до творчості [6].

Спостереження за самостійною діяльністю творчо обдарованих студентів виявляє характерну для них захопленість зображенням. Часто, не пам'ятаючи про оточуючих, захоплений своєю справою студент розмовляє сам з собою, щось наспівує, його настрої і темп роботи змінюється у залежності від змісту, який передається, і т.ін. Ці зовнішні вияви складають враження про багатство, високий рівень розвитку юнацької уяви. Як засвідчує досвід, зародок задуму малюнка складається не попередньо, а головним чином у процесі малювання. Але саме готовність уявити свій майбутній виріб, відтворити його задум у малюнку – найбільш яскравий показник розвитку уяви.

Якісні зміни у розвитку творчості безпосередньо пов'язані з відомою у психолого-педагогічній літературі тенденцією у керівництві творчістю, яка полягає в розробці логічної поетапності творчого процесу.

В процесі лабораторного експерименту ми намагалися перевірити можливість реалізувати на заняттях із студентами модель творчого пошуку народних майстрів.

Якщо уявити в найзагальніших рисах творчий пошук майстра народного мистецтва, то у ньому можна виділити наступні етапи: перші творчі накопичення задуму, реалізація змісту композиції, остаточна розробка. Наведені напрямки керівництва творчістю – створення умов, які забезпечують успішну діяльність та поетапне здійснення творчого процесу ми реалізували в процесі навчання студентів опануванню технікою народної художньої творчості.

За результатами дослідницької роботи ми прийшли до висновку, що педагог повинен попередньо вибрати джерело інформації для ознайомлення студентів з тим колом предметів і явищ, яке передбачене обсягом теми (навколишня дійсність, твір образотворчого мистецтва, художня література, діафільми), визначити форми організації процесу ознайомлення (відвідування музею, виставки, спостереження за трудовою діяльністю), відібрати методи ознайомлення (спостереження, обстеження, бесіда, розповідь). У підготовчий період необхідно закріплювати засоби зображення, які засвоюються студентами на тому або іншому етапі навчання. Оволодіння засобами зображення – найважливіша умова готовності студента не тільки до наступної проектної діяльності, але й до виконання в подальшому більш складних творчих завдань. Як відзначає російський педагог Е.О. Фльоріна, ускладнення творчих завдань прямо пропорційне закріпленню й росту навчальних досягнень особистості [7].

Накопичення перших уявлень та оволодіння художніми засобами зображення відбуваються у контексті формування естетичного ставлення до об'єкта, який сприймається та відображається. Важливе та відповідальне завдання викладача – навчити студентів побачити красу світу, захоплюватися фарбами пори року, ажурними чудернацькими рослинами, квітами, блакитним небом, палітрою творчості народних майстрів. Поетичне слово, органічно включене в процес безпосереднього сприйняття, посилює хвилювання людини, сприяє образному баченню навколишньої дійсності.

Для успішного керівництва творчістю важливе значення мають постійний аналіз та оцінка якісних і кількісних показників їхньої діяльності. Під якісною характеристикою цих показників розуміють оцінку розвитку психічних процесів та уявлень, у першу чергу тих, які забезпечують успіх оволодіння творчим процесом – загальних та спеціальних здібностей, загальних та спеціальних знань, умінь та навичок у динаміці, тобто шляху від простих форм їх виявлення до більш складних. Наочним показником цих змін є творча діяльність при виконанні робіт різних рівнів складності [8].

В результаті проведеної нами лабораторних експериментів, власних спостережень і досвіду, встановлено, що підготовка студентів до творчої роботи з тематичного та декоративного малювання, спрямована на успішне засвоєння доступних їм закономірностей композиції, передбачає ряд педагогічних умов: взаємозв'язок декоративного, народного малювання з іншою образотворчою діяльністю; організація творчих груп з метою створення малюнків; створення належного емоційного фону на всіх етапах навчання малюванню; знайомство студентів з послідовністю і правилами виконання завдання з декоративного малювання; визначення тематики завдань для декоративної діяльності; урахування індивідуальних та вікових особливостей студентів; оцінка композиції викладачем і студентами творчих груп у процесі її створення з метою найповнішого відтворення задуму.

Наші дослідження показують, що великий вплив на розвиток творчої активності і формування особистості має результативність творчої праці. Якщо студенти виконують роботу, яка їм не під силу або занадто проста, яка не потребує розумової діяльності, то вони не виявляють до неї особливої цікавості, працюють пасивно. Тому дуже важливо так спланувати роботу студентів, щоб кожен одержував завдання відповідно до його можливостей та здібностей.

Отже, при плануванні навчального процесу з практикумів для підвищення їх ефективності, необхідно враховувати індивідуальні можливості учнів, тобто здійснювати індивідуальний підхід у навчанні. Спираючись на висновки наших досліджень і набутий досвід, ми дійшли висновку, що теоретичні заняття доцільно проводити таким чином:

1. Якщо студент має низький рівень теоретичної підготовки, він навчається за традиційною схемою. Тобто слухає на заняттях пояснення викладачем програмного матеріалу і закріплює його самостійною роботою з навчальною літературою.

2. Якщо студент має середній рівень теоретичної підготовки, він, крім прослуховування на заняттях пояснень викладачем програмного матеріалу, з кожної теми самостійно розв'язує декілька технічних задач творчого характеру і звітує перед викладачем. Цілком зрозуміло, що йому для цього доведеться додатково витратити певний час на пошук відповідей на запитання, які поставлено у порівняно складних технічних задачах.

3. Якщо студент має високий рівень теоретичної підготовки, він, крім виконання програми другого рівня складності, виконує самостійно творчу роботу, пов'язану з розробкою конструкції та технології виготовлення того чи іншого об'єкту. Слід відмітити, що виконання роботи по розробці конструкції та технології виготовлення народних художніх виробів студент виконує у позанавчальний час. Під час занять викладач проводить з цими студентами індивідуальні консультації і приймає у них завдання [9; 10; 11].

Вплив набутих студентами знань та вмінь у процесі втілення індивідуального підходу у навчанні на підвищення якості засвоєння ними ряду дисциплін встановлювався нами за допомогою систематичного спостереження за ними протягом всього періоду навчання. При цьому також нами було встановлено, що набутий студентами досвід самостійної творчої праці, роботи з науковою літературою дозволяє їм значно підвищити успішність та виконувати курсові та дипломні роботи на досить високому рівні [12].

У процесі проведення експерименту нами також було встановлено, що організація індивідуального підходу до навчання значною мірою впливає і на формування якостей особистості. У студентів виявляється

допитливість, захопленість, прагнення до творчих досягнень. Вони набувають навичок аналізувати, висувати гіпотези, бачити протиріччя, долати інерцію мислення.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ ТА ЛІТЕРАТУРИ

1. Кучерявий І.Т. Творчість-основа розвитку потенційних джерел особистості. – К.: Вища школа, 2000. – 286 с.
2. Клепиков О.І., Кучерявий І.Т. Основи творчості особи: Навч. посібник. – К.: 1996. – 295 с.
3. Кудрявцев Т.В. Особенности мышления учащихся в процессе трудового обучения. – М.: Педагогика, 1970. – 336 с.
4. Мусієнко В.Д. Прилучення учнів 5-7 класів до національної культури засобами декоративно-прикладного мистецтва: Дис. ... канд. пед. наук: 13.00.02. – К., 1997. – 184 с.
5. Рерих Н.О. О вечном – М.: Политическая литература, 1991. – С. 121.
6. Шорохов Е.В. Основы композиции. – М.: Просвещение, 1979.
7. Флерина Е.А. Эстетическое воспитание дошкольников. – М.: Изд-во АПН РСФСР, 1961. – С. 55
8. Луговий В.І. Культурологічна підготовка студентів у контексті професійної освіти // Педагогіка і психологія професійної освіти. – 1999. – С. 43-49.
9. Мистецтво у розвитку особистості: Монографія / За ред., передмова та післямова Н.Г. Ничкало. – Чернівці: Зелена Буковина, 2006. – 224 с.
10. Отич О. Мистецька освіта як складова система неперервної професійної освіти // Професійна освіта: педагогіка і психологія / За ред. І. Зязюна, Н. Ничкало, Т. Левицького, Ю. Вільш. – Ченстохова – Київ, 2003. – С. 170.
11. Рудницька О.П. Педагогіка: загальна та мистецька: Навч. посібник. – К., 2002. – 270 с.
12. Сорока Г.І. Сучасні виховні системи та технології: Навчально-методичний посібник для керівників шкіл, вчителів, класних керівників, вихователів, слухачів ІПО. – Харків, 2002. – 128 с.

Матеріал надійшов до редакції 24.09.2007 р.

Поддубная О.М. Формирование творческой активности будущих учителей изобразительного искусства в процессе занятий народным художественным творчеством.

В статье рассматривается и анализируется процесс формирования творческой активности будущих учителей изобразительного искусства в период занятий народным художественным творчеством, теоретически обоснованы основные компоненты содержания обучения, отражено методика обучения в процессе развития творческой личности студента.

Piddubna O.M. The Formation of Future Art Teachers' Creative Activity by Means of Folk-Art.

The article discovers and analyses the process of future art teachers' creative activity formation by means of folk-art, the main components of education's content were theoretically grounded, the educational methodic in high schools which can be useful in the process of students' creativeness development is exposed.